

<https://www.hs.fi/sunnuntai/art-2000002903416.html>

Reeta Kauranen on valanut kellarissaan 200 000 hymypatsasta – omaan otsaansa hän tahtoi piikkilankaa

Kevätjuhlissa jaetaan taas hymypoikia ja hymytyttöjä luokan kilteille ja reippaille. Patsaat tehdään porvoalaisessa puutalossa. Siellä asuu taiteilija, jolle hymyveistosten valaminen on kuin körttövirren veisuuta.

[Katriina Pajari HS](#)

Julkaistu: 29.5.2016 2:00 , Päivitetty: 30.5.2016 9:39

Jos olisitte tavanneet [Reeta Kaurasen](#), muistaisitte hänet kyllä.

Ihan jo siitä, että hänen otsaansa halkoo musta piikkilankatuointi. Se on aika hätkähdyttävä. ”Tatuojia käski kolmesti mietintäkierrokselle ennen kuin suostui tekemään”, Kauranen sanoo.

Ehkä se johtuu piikkilangasta, että Reeta Kaurasta ei heti yhdistä hymytyttö- ja poikapatsaisiin, vaikka totta vie hänet pitäisi muistaa myös niistä. Sanotaan, että hymypatsas on Suomen laajimmalle levinnyt kuvanveistotaiteen saavutus, ja elämänsä aikana Reeta Kauranen on valanut niitä 200 000 kappaletta.

Kaksisataatuhatta patsasta. Niistä jokainen on tehty käsityönä.

Kauranen seisoo talonsa pihalla vanhassa Porvoossa. Rakennus on ylväs, yli satavuotias puinen kaunotar, tsaarin useereiden talo, joka purettiin hirsiksi Terijoella, pantiin junaan ja rakennettiin uudelleen tänne Pappilanmäelle. Osa ikkunoista läikehtii alkuperäisinä, kuisti on uudempi – sen vanhat ruskeat pariovet on ostettu ulosottovirastosta. Ja katso katolle! Nuohoojat sanovat aina, että nyt kyllä on hyvä hormit, Kauranen kehaisee.

Pihan kivet Kauranen on itse nakuttanut paikoilleen yksi kerrallaan. Meni kolme vuotta. Ammattimies olisi tehnyt parissa viikossa, hän sanoo.

”Tämä talo on maksettu osin hymypatsailla”, Kauranen toteaa.

Reeta Kauraselta tulee juttua kuin lantunlientä, kuten hän itse sanoo, mutta harva Porvoossakaan tuntee naista.

Kauranen ei käy juuri missään – paitsi uimahallissa ja avannossa. Hän ei facebookkaa, ei matkusta, ei laita tekstiviestejä eikä käytä sähköpostia. Ennen Kauranen teki torikauppaa, mutta enää ei sitäkään.

Hän on kotona ja valaa hymyveistoksia kellarissaan.

”Jos olisin valanut satatuhatta pirunpäättä, olisin todennäköisesti aivan erilainen ihminen. Kyllä se vaikuttaa henkiseen tilaan, kun katsoo päivästä toiseen hymyileviä lapsenkasvoja.”

Hymytyttö- ja hymypoikapatsaita on jaettu Suomen kouluissa vuodesta 1954 lähtien. Patsaat on suunnitellut kuvanveistäjä [Heikki Nieminen](#)

Ensin syntyi poika, vuotta myöhemmin tyttö.

Patsailla ei ole eläviä esikuvia, mutta jotkut ovat arvioineet ainakin pojan olevan itäsuomalaista heimoa, sillä otsa on pysty ja leveä ja poskipäät korkeat.

Hymypoikapatsaita on jaettu vuodesta 1954 lähtien. (KUVA: Jukka Gröndahl HS)

Patsaat ovat hyvän toveruuden stipendejä. Oppilaat äänestävät, kenelle patsas annetaan. Patsaita hallinnoi Kehittämiskeskus Opinkirjo. Järjestön tavoite on huolehtia patsaiden imagosta ja siitä, että hymypysti säilyy harvinaisena, ansaittuna asiana. Patsaita ei voi rahalla ostaa omakseen.

Moni on halunnut hyötyä patsaiden imagosta. Vuonna 2003 ensi-iltaan tullessa Hymypoika-elokuvassa helsinkiläinen poikaporukka kuvasi salaa seksikokemuksiaan, ja leffaa mainostettiin hymypatsailla.

Opinkirjon toiminnanjohtaja [Minna Riikka Järvisen](#) äänestä kuulee, että hän ei pitänyt elokuvasta. Järvinen ei kuitenkaan halua siitä puhua, koska elokuvan tekijät ja järjestö ovat sopineet, ettei aihetta puida julkisesti.

Hymypatsaita jaetaan vuosittain noin seitsemäntuhatta. Toukokuu on sesonkia. Patsaat jaetaan usein kevätjuhlassa. Sitten patsas pannaan kirjahyllyyn, josta se tuijottaa vuosien ajan.

”Poliittisina vuosina 1960- ja 1970-luvuilla varsinkin hymytytön saaminen oli joillekin traumaattinen kokemus. Kun muut naiset polttivat rintaliivejään ja itse sai hymyn, osa koki sen käsiä sitovaksi, olemista määrittäväksi tekijäksi”, Järvinen sanoo.

Alkuvuosina hymypatsaita jaettiin reippaille pojille ja kilteille tytöille, eikä se ole nykypäivänäkään paljoa muuttunut. Suomalainen yhteiskunta on yhä normittunut sukupuoliroolien osalta, Järvinen sanoo. Naisen kohdalla hyvä käytös tarkoittaa siveää maltillisuutta, kun taas mies voi olla räväkempi ja silti yleisesti hyväkäytöksisenä pidetty.

Hymypoika voi olla, jos puolustaa äänekkäästi toisia, mutta samoin käyttäytyvää tyttöä harvoin palkitaan patsaalla. Vaikka aivan hyvin niin voisi tehdä, Järvinen sanoo.

”Pojilta on aina siedetty enemmän. Olen seurannut mediaa tarkasti; monet julkisuuden henkilöt kertovat ilolla olevansa hymypoikia. Mutta kertaakaan en ole nähnyt, että joku nainen hehkuttaisi olevansa hymytyttö. Minulle voi ilmoittautua!”

Jokainen veistos hiotaan varovasti santapaperilla, ja lopuksi pintaan sivellään ohut kerros steariinia. (KUVA: Jukka Gröndahl HS)

Hymypoikia ovat esimerkiksi filosofi [Esa Saarinen](#), toimittaja-kirjailija [Matti Rönkä](#) ja keihäänheittäjä [Tero Pitkämäki](#)

Vuonna 1992 ilmestyneessä Hymy ja hyvä toveruus -kirjassa kerrotaan Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön terapiapsykologista, jonka mukaan hymypatsaita saaneilla potilailla, varsinkin tytöillä, on ollut vaikeuksia omien kielteisten tunteidensa ilmaisussa ja käsittelyssä. Tytöillä ei ollut muuta mahdollisuutta saada hyväksyntää kuin olemalla kiltti, ja siitä heidät palkittiin.

Järvisen mukaan Suomessa on yhä kouluja, joissa sekä tytöille että pojille jaetaan hymypoikapatsas, koska ”se on ainoa oikea”.

Reeta Kauranen ei ole ikinä voittanut hymytyttöpatsasta. Sisko voitti – Kauranen käytti siskon pystiä hyppyruutujen piirtämiseen. Kipsipatsaan kantattu reuna piirsi tuvan lattiaan terävää viivaa. Sitten veli särki patsaan.

Silloin Kauranen ei ollut Kauranen vaan Pirkko Kärkkäinen. Reeta Valpuri Kauranen on hänen isoäitinsä nimi, jonka hän otti käyttöön 2005.

”Entisessä nimessä oli liikaa ärräpäitä. Se kuulosti ihan kirosanalta!” Kauranen sanoo.

Kauranen on käynyt Taideakatemiaan. Hän sanoo, että monelle taiteilijalle hymypatsaisiin liittyvä toisto on yksinkertaisesti liikaa. Tarina kertoo, että eräskin mies yritti valaa niitä, mutta ahdistui niin, että paikoi patsaita kerrostaloasuntonsa ikkunasta alas Kalevankadulle.

”Minulle valamistyö on kuin körttivirus. Siihen kuuluu aina sama poljento, sama suostuminen ja nöyrtyminen”, Kauranen sanoo. Hänelle hymypatsaat tarkoittavat jatkuvuutta. Syksyn varmuudella ne tulevat joka vuosi.

Kellarivalimo on pieni ja kipsipölyn peittämä. Työpöydällä on pienen oluttynnyrin muotoisia, kiinalaisesta silikonista valettuja muotteja. Toisessa saavissa on vettä ja sininen kauha, toisessa kipsiä. Sitä kuluu kolmetuhatta kiloa vuodessa.

Reeta Kauranen pyörittelee patsaita työpöydän ääressä. Hänen käsissään on kokoneen kättilön varmuus; sormet ovat pehmeät ja päättäväiset – kun hän ottaa kiinni pienestä päästä, näkee, että ne ovat ennenkin pidelleet tuhansia tyttöjä ja poikia.

Työhuoneen nurkassa hurisee pyykinkuivauskaappi, jossa on riveittäin patsaita valkoisen eri sävyissä. Takaraivot ovat kohti huonetta. Mitä valkoisempi, sitä kuivempi.

Yli 30 vuoden hymyuran aikana Kauranen on oppinut tuntemaan tytön ja pojan. Tytön päänmuoto on mutkikkaampi, pojan pää kaartuu kauniisti ja on helpompi työstää.

Aivan alussa lapset olivat vieraampia.

Silloinkin oli toukokuu.

Reeta Kauranen valaa patsaita vanhan puutalonsa kellarikerroksessa olevassa työhuoneessa. Hän aloittaa työskentelyn usein jo aamuneljältä. (KUVA: Jukka Gröndahl HS)

Hymypatsailla ei mennyt vahvasti 1980-luvulla. Alkuperäinen patsaiden valaja [Ernesto Magi](#) koki urakkansa tehdyksi, ja työlle piti löytää jatkaja.

Ensin koetti aiemmin mainittu kuvataiteilija, jonka yritys päättyi sirpaleiksi Kalevankadun asvalttiin. Sitten hommaan ryhtyi [Tapio Rintala](#), taidemaalari Porvoosta. Valaminen oli taiteilijaperheelle tervetullut työ: hymypatsaista perhe saisi vakileivän. Rintala teki silikonista muotit ja alkoi valaa. Kipsiä, vettä, edestakaista kaatelua.

Rimpuiluksi meni Rintalallakin. Puoliso otti ohjat. Opetta minua, minä valan, Reeta Kauranen patisti miestä.

Resepti piirtyi ruutupaperille ranskalaisilla viivoilla. Ota vettä, ota kipsiä. Kipsistä pitää jäädä keko. Odota keon laskeutuvan. Sekoita. Kaada muottiin, kaada pois. Kaada muottiin.

Iltakahdeksalta Kauranen alkoi valaa. Aamulla patsaita oli sata.

”En tiedä, saisinko tätä kertoa, mutta kyllä alussa tuli hävikkiä! Asuimme taiteilijatalossa Porvoossa, ja pihalla oli käytöstä poistettu puucee. Sen reiästä tiputin epäkelvot hymyt. Sinne pohjalle ne kasaantuivat keoksi.”

Näitä työvälineitä tarvitaan patsaan tekemiseen. (KUVA: Jukka Gröndahl HS)

Valaminen on herkkää työtä. Nytkin kellaria kiertävillä hyllyillä kuivuu tyttöjä, joilla ei ole nenää, ja poikia, joiden leuasta puuttuu pala. Osan voi paikata jälkikäteen, osa menee roskiin.

”Näitä olisi tietysti kiva antaa vaikka päiväkodeille maalattaviksi, mutta hymypatsaan arvo on sen harvinaisuus. Viime syksynä Porvoossa veimme pieleen menneitä patsaita roskalavalle. Emme olleet murskanneet niitä. Joku vanha äijä kiipesi välittömästi lavalle ja huusi hurmiossa: ’Hymypatsaita!’ Kyllä nämä ovat ihmisille ilmeisen tärkeitä.”

Hymypatsaan valamiseen menee vartti. Kuivuminen vie kolmesta viiteen päivää. Rosot hiotaan pois santapaperilla, ja lopuksi pinta sivellään steariinilla.

Kauranen on perfektionisti. Hänelle on tärkeää, että veistokset valetaan yksilötyönä käsin, kulttuurimaisemassa – jatkossakin. 63-vuotias valaja on jättäytymässä eläkkeelle. Hymytyötä jatkavat hänen aikuiset lapsensa, [Kusti](#) ja [Elli Rintala](#). Poika jatkaa työtä Tampereella, tytär Porvoossa.

Kusti tekee hidasta ja tarkkaa jälkeä, Elli on tehokkaampi, äiti arvioi. Hän katsoo, että lasten pitää jatkossa yhtenäistää käsialat.

Ihmiset todella ovat patsaistaan tarkkoja. Kerran Kauraselle valitettiin, että veistos oli likainen. Se lähetettiin takaisin tekijälle, joka havaitsi pinnassa bostonpullaa. ”Se oli kyllä peräisin jostain opettajainhuoneesta eikä täältä.”

Tarkkoja ovat patsaiden antajatkin. Opinkirjon Järvinen kertoo, että joka vuosi joudutaan toimimaan poliisina sääntöjen suhteen.

Joskus opettajat esimerkiksi yrittävät käyttää veto-oikeutta, kun oppilaat ovat heidän mielestään äänestäneet väärän voittajan. ”Jos luokka äänestää häirikön hymyn saajaksi, niin opettaja on epäonnistunut kertoessaan, mistä hymypatsaassa on kyse”, Järvinen sanoo.

Hymypatsaisiin liittyy vahvoja mielikuvia. Siksi Reeta Kauranenkin joskus huolehti, miten hänen piikkilankansa istuu patsaiden imagoon. Hyvin se istuu, Minna Riikka Järvinen vastasi hänelle. Ei hymy tarkoita sitä, etteikö saisi olla luonnetta.

Kauranen otti tatuoinnin kuusitoista vuotta sitten. Hän näki kirjassa samalla tavalla tatuoidun mustalaismiehen kasvot, paljon kärsineet ja uhmakkaat. Kuva järisytti Kaurasta.

”Se oli tiivistelmä eletystä elämästä. Kuokkavieraan kuittaus.”

Omaa kuittaustaan Kauranen ei ole katunut, vaikka tatuoiija varoitti, että 90 prosenttia kasvotatuoinnin ottaneista katuu.

Piikkilangassa on mukana kierrettä. Kaurasen kotipitäjä Pohjois-Savossa oli uskonnollista seutua. ”Monet sotkevat tämän orjantappuraan ja pitävät Kristus-symbolina.”

Kauranen hymähtää, että piikkilangastakin voi löytää merkityksiä. ”Kiuruvesi on maitopitäjä. Piikkilanka piti lehmät aitauksessa.” Taiteilija miettii hetken ja lisää, että on tatuoinnissa uhitteluakin. ”Sellaista, että en olisi tällä naamalla töitä saanut, mutta enpä ole tarvinnutkaan.”

Reeta Kauraselle hymypatsaiden valaminen on elämäntyö, jonka hän haluaa tehdä hyvin loppuun saakka. (KUVA: Jukka Gröndahl HS)

Vuosia sitten Kauranen oli myymässä torilla Länsi-Suomessa, kun nuoripari kysyi tatuoinnista. Kauranen vastasi olevansa parisuhteen ongelmajätettä, joka ei kelpaa kierrätykseen.

Rakastunut nainen kätperyi miehensä kainaloon ja alkoi itkeä.

Sori, Kauranen lähettää terveisiä Turun suunnalle. Ei ollut tarkoitus järkyttää.

Vuosia sitten Kauranen laittoi kipsitytön ja -pojan portinpieliin tuijottamaan tielle. Ne varastettiin heti.

Ensimmäisellä kerralla kyse oli pikkupojista – heidät Kauranen juoksi puukengillään kiinni ja läksytti.

Toisella kertaa patsaat hävisivät pysyvästi. Harmitti.

Antiikkiliikkeet maksavat patsaista pari kymppiä, mutta kyse ei ole rahasta. Hyvän varastaminen vain tuntui väärältä.

Eri vuosikymmenten patsaat ovat keskenään vähän erinäköisiä. 1950-luvun patsaat ovat nykyisiä suurempia ja onttoja. 1980-luvulla pojan kasvot olivat kapeammat kuin nyt. Se johtuu muoteista, joiden tekeminen on osa ammattitaitoa. Kaurasen alku oli helppo, koska hän sai käyttää Tapio Rintalan tekemiä taidokkaita muotteja.

Kaurasen käsien kautta on kulkenut satojatuhansia toistensa kaltaisia hymypatsaita, mutta hän ei ole koskaan uupunut lapsenkasvoin. Sellainen Kauranen nyt vain on: kärsivällinen ihminen, jolle asioiden loppuun vieminen on tärkeää.

Siksi hän opettaa seuraavaa hymynvalajasukupolvea, lapsiaan, niin kauan, että äidistä tulee tarpeeton.

”Patsaat ovat tuoneet minulle myös ansiotonta arvonnousua. Ilman hymyjä olisin vain kenties keskinkertainen taidemaalari.”

Kaurasen pihapöydällä on koristeena viimeistelemätön tyttöpatsas. (KUVA: Jukka Gröndahl HS)